

Nagyon sok pszichológus vallja azt a nézetet, hogy nem lenne szabad vezetést bízni olyan emberekre, akiknek *torz kapcsolatai* vannak szüleivel, családjával, gyermekeivel. Ezek a torz kapcsolatok menthetetlenül ráütik bélyegüket a vezetés tartalmára és stílusára egyaránt, amelyet az ilyen emberek rosszul értelmezett individuális hatalmuk kiélésére, törvényhozó törvénysértésekre, mások eszközévé degradálására (klikkek teremtésére, intrikálásra stb.) fognak felhasználni. Egy ember minőségét:

- nem szavakkal hirdetett, hanem tettekkel vallott világnézetét,
- tudásra alapozott, de vele nem azonosított műveltségét,
- viselkedésével nem megjátszott, hanem adekvátan kifejezett magatartását,
- céljaiban, kötelesség- és felelősségtudatában, munkatársaihoz való viszonyában érvényesülő magatartását,
- és személyiségének harmóniáját vagy diszharmóniáját tükröző jellemét minden káderezésnél hívebben ismerhetjük meg, ha fel tudjuk tární önmagához és édesanyjához fűződő emberi kapcsolatát. Ezeknek a kapcsolatoknak erősítése éppen ezért *társadalmi kérdés*, vagyis nemcsak az iskolára hárulnak feladatai, hanem a tudományra, művészetre, közigazgatásra stb. egyaránt.

DR. MAKK FERENCNÉ

Szeged

Egy ötödik osztály közösséggé alakulásának problémái

Érdekes és izgalmas pedagógiai feladat egy osztály közösséggé formálása. A vizsgált ötödik osztályban ehhez kellett hozzálátni a tanév kezdetén, mivel az osztály összetétele a negyedik osztályhoz viszonyítva jelentős változáson ment keresztül. A jelenlegi 29 tanulóból 17 tanuló volt együtt az előző évben is, s most ez képezte az osztály magját, ehhez került 9 kollégista – különböző Szeged környéki falvakból, tanyákból –, két tanuló más-más iskolából, egy saját iskolánk másik osztályából.

Hogyan fogadják az újonnan érkezőket? A kollégista tanulók hogyan találják meg helyüket kétszeresen is új környezetükben? Hogyan lesz ebből a 29 tanulóból – önmagukat és egymást jól ismerő, összetartó, egymást segítő – igazi közösség? Ezek a kérdések foglalkoztattak bennünket szeptember elején, amikor az osztály közösséggé formálását elkezdtük.

A siker érdekében különböző módszereket alkalmaztunk: beszélgetés az egyénnel, a közösséggel, megbízatások adása s azok teljesítésének közös értékelése, írásos feladatok stb.

Két és fél hónap múltán felmérést végeztünk, egyrészt, hogy megnézzük, milyen eredményt értünk el, másrészt, hogy konkrét útmutatást kapjunk további teendőinkhez.

Főleg két probléma érdekelt bennünket:

- mennyire reálisan tudják magukat s egymást értékelni a tanulók,
- milyen kapcsolatok alakultak ki ennyi idő alatt az osztályban, különösen a kollégisták és az osztály többi tanulója között.

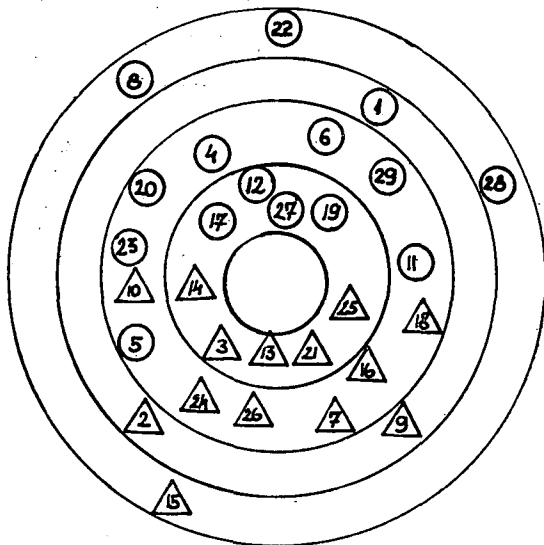
A felméréshez a következő eljárást alkalmaztuk:

Első lépésként minden gyerek értékelte saját magát és minden osztálytársát az *aktivitás* (igen aktív, aktív, kevésbé aktív) és a *magatartás* (példás, jó, változó) szempontjából. A két fogalmat értelmeztük a tesztek kitöltése előtt. A szóbeli kife-

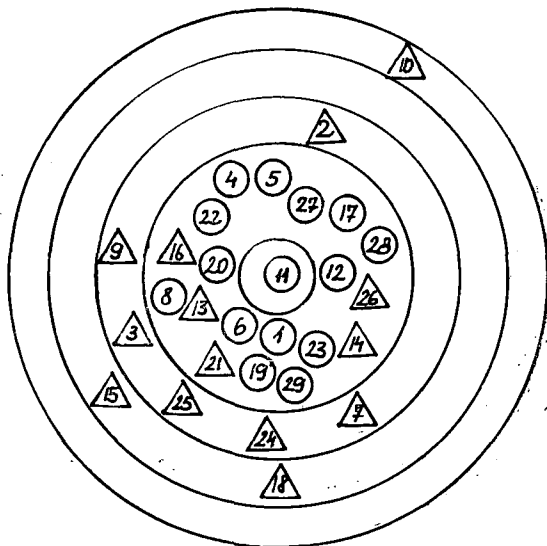
jezésformákat az ábrázolás megkönnyítése érdekében számokra váltottuk át mind az aktivitás, mind a magatartás esetén: 5, 3, 1. A tanulónként kapott átlagokat *kör-diagramon* ábrázoltuk.

Második lépésként kísérletet tettünk arra, hogy a szociometria segítségével felderítsük az osztályban levő kapcsolatokat, amelyeket azután a magatartás kördiagramjára vetítettünk rá. (A diagramokon a fiúkat háromszöggel, a lányokat körrel jelöltük, a tanulók nevét pedig számokkal helyettesítettük.)

1. Az aktivitás ábrázolása:

2. A magatartás ábrázolása:

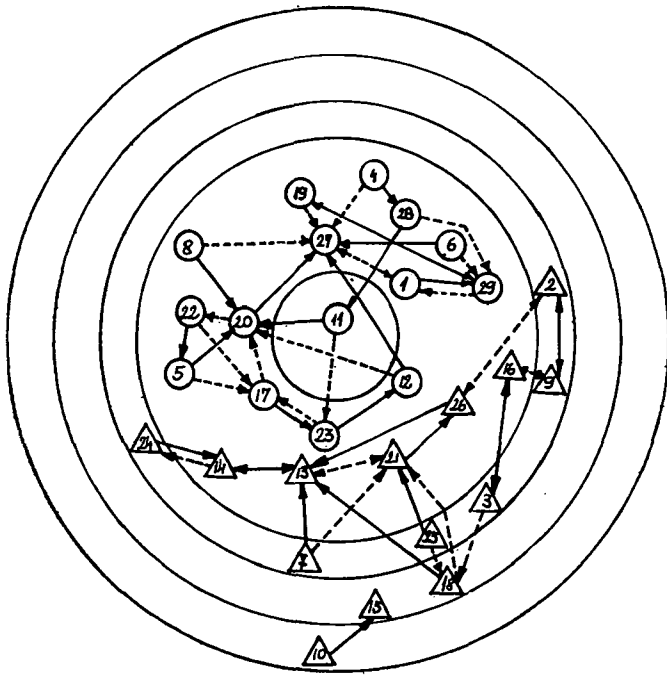
Az osztály ismeretében rögtön szembetűnik az, hogy a tanulók szigorú mércével mérték egymást. A belső körbe – ami az 5-ös átlagot jelöli – egyetlen tanuló sem került. A következő – 4-es és 5-ös közötti – mezőbe 9 tanuló jutott, a 3-as és 4-es közötti átlagot 13-an érték el, míg a 3-as és 2-es közé 3, a 2-es és 1-es közé pedig 4 tanuló került. A gyerekek jól látják az osztály tevékeny tanulóit, érzékelik az aktivitásbeli különbségeket, és a legpasszívabb tanulók kiválasztása is helyesen történt.

Az ábrázolás szigorú, de viszonylag valós képet fest az osztály magatartásáról. A külső körbe egyetlen tanuló került, aki önmaga számára a harmadik fokozatot (változó) tartotta reálisnak. Egyetlen tanuló került az osztály értékelése alapján a belső körbe: nagyon csendes, példamutató magaviseletű, feladatait megbízhatóan ellátó, de nem kezdeményező kislány. Ez azt mutatja, hogy a magatartás helyes fogalomkörének megbeszélése ellenére a tanulók példás magatartáson elsősorban jó viselkedést értenek. A közösségért végzett munka, a kezdeményezés, az osztály közvéleményének pozitív irányítása több tanulóra jellemző, s így nagyobb lehetett volna azok száma, akik ide, a belső körbe kerülnek. Az ábrázolás azt mutatja, hogy az osztály fegyelmezett. Ez a véleménye az osztályban tanító tanároknak is.

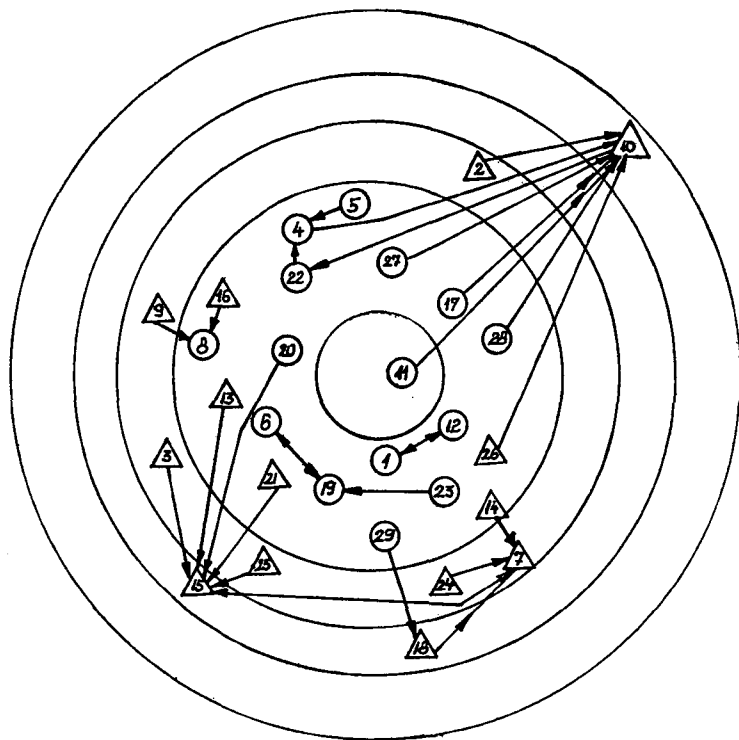
A magatartásra és aktivitásra vonatkozó felmérésünket kiegészítettük az osztályban egy – ezzel azonos időpontban elvégzett – egyszerű szociometriai teszt-felméréssel.

Az ebből megismert választások és elutasítások szoros kapcsolatot mutatnak a magatartással, s ezért célszerű a magatartás diagramjának és a kapott szociogramnak egymásra vetített értékelése. (A pozitív választások esetén az első választást folyamatos, a második választást szaggatott vonallal jelöltük.)

3. A pozitív választások szociogramja:

4. A *negatív* választások szociogramja:

E két ábra alapján mind a pozitív, mind a negatív választások vonatkozásában számos megállapítás adódik.

– Rögtön szembetűnik, hogy a fiúk és a lányok között egyetlen pozitív választást sem találunk.

– A fiúk közül három (7, 10, 25) gyerekre senkinek sem esett a választása, a lányoknál ez a szám kettő (4, 8).

– A fiúk közül egy (15) nem választott – nem is utasított el – senkit.

– A fiúk és a lányok közül egyaránt több tanuló élvezti társai bizalmát, rokonszenvét (27, 13, 29, 21).

– Több kölcsönös választást találunk, ami elsődleges érintkezési kapcsolatokra utal.

– Megnyugtató a kollégisták nagy részének helye és egymással való kapcsolata az osztályban (2, 3, 5, 8, 9, 16, 17, 20, 22).

– Sok a negatív választás, még akkor is, ha ezek egy részének – a lányok esetében – csak múltó, átmeneti neheztelés volt az indítéka. (Megismételt felmérésekkel kell majd bizonyosságot szereznünk a feltárt viszonyulások tartósságáról!)

– Nagyon sok elutasítás esett két tanulóra (10, 15).

A fenti megállapítások egy része – a sor egyébként még folytatható lenne – olyan jelenségekre utal, amelyekre a közösségi nevelés során építenünk lehet, a másik része pedig olyan mozzanatokra hívja fel a figyelmet, amelyeket vissza kell szorítanunk, meg kell változtatnunk. Így az előbbi példát említve nagyszerű vonása a kö-

zösségnek, hogy a legértékesebb gyerekekre esik a tanulók választásának zöme; munkájukkal, tanulásukkal, magatartásukkal, egyéni jó tulajdonságaikkal – segítőkészek, jó szervezők, tiszteletudók, udvariasak – példaként állnak a többiek előtt. Olyan példaként, melyet ők választanak maguknak! A kollégista tanulók beilleszkedése is jónak mondható általában, figyelni kell azonban, hogy egyetlen gyerek se maradjon magányos az osztályban. Komoly problémát jelent a sok negatív kapcsolat, különösen az említett két fiút illetően.

Érdeemes még megnézni, hogy az ötödik osztályos tanulókat milyen tényezők motiválják választásukban. Lássunk néhányat közülük!

„Okos, ügyes, talpraesett, azonkívül nagyon jó barátságban vagyunk. Mind a kettőnket érdekelnek az áramkörös dolgok.”

„Segít nekem, ha valamit nem tudok.”

„Jó, fegyelmezett fiú, és nem zavar a munkában.”

„Azért, mert jó tanuló, tanulok tőle, mindig segítőkész és jó barát.”

„Mert nagyon barátságos, ha nem tud valaki valamit, akkor a szünetben megmagyarázza.”

„Órákon nem figyel oda. Ezért elvenné a figyelmemet a játékokkal.”

„Azért, mert óra közben nagyon sokat beszél, és zavarja az órát.”

„Mindig piszkál, beszélget, idegesít, és nem hagy figyelni.”

A többségre jellemző, hogy igen fontosnak tartja a segítőkészséget, barátságot, közös érdeklődési kört. Az elutasítások mögött pedig szinte kizárólag – főleg a tanítási órákra vonatkoztatott – magatartási problémák vannak.

A felmérésünkben felmerülő lényeges nevelési problémák feltehetően egyéb – vagy kevesebb – módszerrel is előbb-utóbb „láthatóvá” váltak volna, de úgy tapasztaljuk, hogy a hatékonyabb nevelőmunkát, a közösség és az egyes tanulók személyiségének sokoldalú alakítását a változatosabb, több oldalú megközelítés jobban szolgálja. Ezért alkalmaztuk a szociometriai tesztet is, mert a gyerekek társaskapcsolatainak közvetlen, gyors, ugyanakkor eléggé valóságű felderítésével igen jó eszköz a közösségi nevelés és az egyéni személyiségfejlesztés lehetséges kölcsönhatásainak tudatosabb nevelői hasznosításához.

VIDÉKI MÁTYÁS

Kunadacs

A pedagógiai logika érvényesülése a felső tagozatos tanulók világnézeti nevelésében

A világnézeti nevelésben érvényesülő – sőt érvényesítendő – pedagógiai logikáról szólva felmerülnek a következő kérdések. Mi a világnézeti nevelés célja a szocialista társadalomban? Melyek a célból adódó feladatok és a megoldásukra alkalmas eszközök? Miképpen győződhetünk meg az alkalmazott eszközök és felhasználási módjuk helyességéről – a világnézeti nevelés eredményességéről? Gondolatmenetünk e kérdések megválaszolását fogja követni.

A szocialista társadalomban folyó világnézeti nevelés célja közismert. Így eleendőnek véljük, hogy utalunk „Az általános iskolai nevelés és oktatás terve” című dokumentumra, amelynek fokozatos bevezetése már megkezdődött. Ám fontosnak tartjuk annak hangsúlyozását, hogy a világnézeti nevelés a tanulók tudat- és magatartásformálása kölcsönhatásának folyamatában valósul meg.